

YARGISAL SÜREÇLERDE VERİ İŞLEME VE GENETİK VERİLER: TÜRK HUKUKUNA ÖNERİLER

Data Processing in Judicial Proceedings and Genetic Data: Proposals for Turkish Law

Samet TATAR*

Öz

Bu çalışma, Anayasa Mahkemesi'nin Ceza Muhakemesi Kanunu m. 80/2, 82'yi iptal eden kararını, yalnızca ceza muhakemesi hukukuna ilişkin sınırlı bir norm denetimi olarak değil, Türk veri koruma hukukunda mevcut yapısal bir boşluğun anayasal düzeyde tespiti olarak ele almaktadır. Çalışmada, özellikle Kişisel Verilerin Korunması Kanunu m. 28/1(d)'nin, yargısal süreçlerde veri işleme faaliyetlerini kanunun kapsamı dışında bırakması nedeniyle genetik veriler gibi nitelikli kişisel veriler bakımından ciddi bir güvence eksikliği yarattığı ortaya konulmaktadır.

Bu çerçevede ilk olarak genetik verinin hukuki niteliği ve ceza yargılamasındaki işlevi incelenmektedir. Ardından Kişisel Verilerin Korunması Kanunu m. 28/1(d) hükmünün doğurduğu normatif belirsizlikler analiz edilmekte ve Anayasa Mahkemesi kararının kanunilik ve ölçülülük ilkeleri bağlamındaki gerekçesi

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Bilişim Hukuku Anabilim Dalı, e-posta: statar@aybu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3553-1683>.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 11.05.2026

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 18.06.2026

Atıf/Citation: Tatar, Samet. "Yargısal Süreçlerde Veri İşleme ve Genetik Veriler: Türk Hukukuna Öneriler." Bilişim Hukuku Dergisi 8, Sy. 1 (2026): 84-119.

değerlendirilmektedir. Son olarak Avrupa Birliği'nin Polis ve Yargı Direktifi ışığında karşılaştırmalı bir perspektif sunulmakta ve Türk hukuku bakımından özel bir yargı süreçlerinde veri işleme rejiminin oluşturulmasına yönelik somut reform önerileri geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Genetik Veri, KVKK m. 28, Ceza Yargılaması, Anayasa Mahkemesi, Veri Koruma, 2016/680 sayılı Polis ve Yargı Direktifi.

Abstract

This study examines "the Constitutional Court's decision annulling Articles 80/2 and 82 of the Code of Criminal Procedure" not merely as a limited constitutional review of norms confined to criminal procedure law, but as the constitutional-level identification of a structural gap in Turkish data protection law. In this context, the article demonstrates that Art. 28/1(d) of the Law on Protection of Personal Data, by excluding judicial data processing activities from the scope of the law, creates a significant deficiency in safeguards, particularly with respect to special categories of personal data such as genetic data.

Accordingly, the article first analyses the legal nature of genetic data and its function within criminal proceedings. It then examines the normative ambiguities arising from Art. 28/1(d) of the Law on the Protection of Personal Data and evaluates the reasoning of the Constitutional Court's decision in light of the principles of legality and proportionality. Finally, it offers a comparative perspective based on the Law Enforcement Directive (EU) 2016/680 and develops concrete reform proposals for the establishment of a specific regime governing judicial data processing in Turkish law.

Keywords: Genetic Data, Law on the Protection of Personal Data art. 28, Criminal Proceedings, Constitutional Court, Data Protection, Police and Criminal Justice Directive (EU) 2016/680.

GİRİŞ

Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) 25 Aralık 2025 tarihinde oyçokluğuyla aldığı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)¹ m. 80/2, 82'nin iptaline ilişkin karar,² ceza yargılaması süreçlerinde genetik veri saklamanın hukuki çerçevesine ilişkin hâlihazırdaki rejim için köklü bir hukuki reformu zorunlu kılmaktadır. Kararda CMK m. 80/2, belirli yargısal kararlar dışında genetik verilerin akıbetini düzenlemeyen belirsiz yapısı nedeniyle kanunilik, belirlilik ve ölçülülük ilkeleri bakımından Anayasa (AY)'ya aykırı bulunmuştur. Paralel şekilde bu alanın yönetmelikle düzenlenmesini öngören CMK m. 82'yi de mahkeme CMK m. 80/2 yönünden iptal etmiştir. Bu iptal kararı, söz konusu alanda yürütme organına tanınan düzenleme yetkisinin anayasal sınırları aştığını göstermektedir.

İptal kararının önemi, salt bir CMK hükmünün ortadan kaldırılmasıyla sınırlı değildir. Karar, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK)³ m. 28/1(d) uyarınca yargısal veri işleme faaliyetlerinin kanun kapsamı dışında bırakılmasının yarattığı yapısal boşluğu anayasal düzeyde görünür kılmaktadır. KVKK m. 28/1(d), "yargı makamlarının yargısal faaliyetleri kapsamında gerçekleştirdiği kişisel veri işleme faaliyetleri"ni kanunun uygulama alanı dışında tutmaktadır. Dolayısıyla KVKK, genetik veriler gibi özel nitelikli veri kategorilerinin, hangi hukuki güvencelere tâbi olacağı meselesine uygulanmamaktadır.

Genetik veriler, bireyin biyolojik kimliğini, sağlık durumunu, soyağacını ve hatta davranışsal eğilimlerini ortaya

¹ RG., 17.12.2004, S. 25673.

² AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025.

³ RG. 07.04.2016, S. 29677.

koyabilecek hassas bilgiler içermektedir.⁴ Bu hassas bilgiler kişilerin tıbbi ve hukuki durumlarında son derece önemli roller oynayabilir.⁵ Bu nedenle genetik veriler, KVKK m. 6 ve Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü (*General Data Protection Regulation- GDPR*)⁶ m. 9 uyarınca “özel nitelikli kişisel veri” kategorisinde değerlendirilmektedir. İlgili hassasiyetlerden dolayı genetik verilerin işlenmesi katı şartlara bağlanmaktadır. Ancak KVKK m. 28/1(d) istisnası sebebiyle bu güvencelerin yargısal süreçlerde nasıl uygulanacağı hususu açık değildir.

Nitekim KVKK’da 2024 yılında gerçekleştirilen değişikliklerle, özellikle yurt dışına veri aktarımı ve özel nitelikli verilerin işlenmesi alanlarında GDPR ile önemli ölçüde uyum sağlanmıştır. Ancak Kurul denetimi, usulî mekanizmalar ve yargısal süreçlerdeki veri işleme faaliyetlerinin kapsam dışı bırakılması gibi hususlar bakımından KVKK ve Avrupa Birliği (AB) veri koruma rejimi arasındaki ayrışmalar devam etmektedir.⁷ Zira bu reformda, yargısal faaliyetlere ilişkin veri

⁴ Füsün Ceren Küçükosmanoğlu, “Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler,” *İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1 (2024): 44-79.

⁵ Necatı Batur, “Ceza Yargılamasında Moleküler Genetik İnceleme” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 126 (2016): 75.

⁶ Avrupa Birliği, Gerçek kişilerin kişisel verilerinin işlenmesi ve bu verilerin serbest dolaşımı bakımından korunmasına ilişkin 27 Nisan 2016 tarihli ve (AB) 2016/679 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü (Genel Veri Koruma Tüzüğü), AB RG. L 119 (2016).

⁷ 2024 yılında KVKK’da yapılan değişikliklerin temel amacı, mevcut veri koruma rejimini GDPR ile daha uyumlu hale getirmektir. Bu kapsamda özellikle KVKK m. 6’da yapılan değişikliklerle, özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesine ilişkin hukuki sebepler yeniden düzenlenmiş ve açık rıza dışındaki işleme şartları kanun metninde daha ayrıntılı biçimde sayılmıştır. Aynı şekilde KVKK m. 9’da yapılan değişikliklerle, yurt dışına veri aktarımı bakımından yeterlilik kararı, uygun güvenceler ve istisnai haller olmak üzere kademeli bir sistem benimsenmiş ve aktarım rejimi yeniden yapılandırılmıştır. 2024 değişikliği ayrıca, veri işleme faaliyetlerinde yalnızca veri sorumlularının değil, belirli yükümlülükler bakımından veri işleyenlerin de düzenleme

işleme süreçlerinden kaynaklanan koruma boşluğu giderilmemiştir. Bu durum, Türk hukukunda veri koruma sisteminin bütüncül ve tutarlı bir yapıya kavuşturulmadığını ve özellikle ceza yargılaması bağlamında ciddi bir normatif boşluk bulunduğunu göstermektedir.

Bu anayasal ve kanuni boşluktan doğan tartışma ve devamında işbu makalede önerilen reformlar, Türkiye'nin güncel kalkınma ve dijitalleşme politikalarıyla da doğrudan kesişmektedir. Nitekim On İkinci Kalkınma Planı (Plan) (2024–2028),⁸ kişisel verilerin korunması, veri egemenliği ve AB dijital düzenlemeleriyle uyum ekseninde şekillenen bir dönüşüm ihtiyacına dikkat çekmektedir. Plan'da, kullanıcıların kişisel verileri üzerindeki haklarını güçlendiren ve yerli dijital platformların gelişimini destekleyen rekabetçi bir dijital ekosistemin kurulması gerekliliği defaten vurgulanmaktadır. İşbu çerçevede AB düzenlemeleriyle uyumlu önlemlerin alınmasının zorunlu olduğu ifade edilmektedir.⁹ Aynı şekilde kamu sektörünün Türkiye'de en büyük veri üreticisi olduğu dikkate alınarak, mahremiyeti zedelemeyecek veri paylaşım

kapsamındaki konumunun netleştirildiğini belirtmektedir. Bunun yanında, Kurul kararlarına karşı başvuru usullerinde değişikliğe gidilerek idari yargı yolunun esas alındığı ifade edilmektedir. Reform kapsamında bazı yükümlülük ihlallerinin kabahat olarak düzenlendiği ve idari para cezalarının uygulanmasına ilişkin çerçevenin de güncellendiği vurgulanmaktadır. Son olarak 2024 değişikliği, söz konusu değişikliklerin veri koruma hukukunda hem uygulamaya ilişkin belirsizlikleri gidermeyi hem de uluslararası veri akışlarına ilişkin hukuki altyapıyı güçlendirmeyi hedeflediğini ortaya koymaktadır. Mehmet Bedii Kaya, *KVKK Reformu: 2024 Değişiklikleri* (2025), <https://mbkaya.com/hukuk/kvkk-reformu.pdf>, erişim tarihi: 03.05.2026.

⁸ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı* (2024–2028) (Ankara, 2023), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf, erişim tarihi: 03.05.2026.

⁹ Ayrıca bkz. Merve Ayşegül Kulular, "Sağlık Hizmetlerinin Uzaktan Sunumu Kapsamında Online Platformların Hukuken Değerlendirilmesi," *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2 (August 31, 2025), <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepehdf/article/1706786>, 160.

mekanizmalarının geliştirilmesi, yapay zekâ temelli yerli çözümlerin inşası bakımından vazgeçilmez olarak tespit edilmiştir.¹⁰ Daha da önemlisi KVKK'nın başta GDPR olmak üzere AB veri koruma müktesebatıyla uyumlaştırılmasına yönelik çalışmaların tamamlanacağı öngörülmektedir. Zira dijital dönüşüm sürecinde, kişisel verilerin korunması, veri güvenliğinin sağlanması ve birlikte işlerliğin temini esaslarına dayanan ulusal standartların oluşturulması öngörülmektedir.¹¹ Bu politika çerçevesi birlikte değerlendirildiğinde, AYM'nin iptal kararının ortaya çıkardığı normatif boşluğun giderilmesi yalnızca anayasal bir zorunluluk değildir. Aynı zamanda Türkiye'nin dijital dönüşüm stratejisinin ve AB uyum sürecinin de bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu makale, AYM'nin CMK m. 80/2'ye ilişkin iptal kararını, KVKK m. 28/1(d)'nin yarattığı kanuni dayanak eksikliğinden kaynaklanan yapısal boşluk bağlamında, Türk veri hukuku çerçevesinde ele almaktadır. Ayrıca çalışma, önerilerini 2016/680 sayılı Polis ve Yargı Direktifi (*Law Enforcement Directive- LED*)¹² ışığında geliştirerek Türk hukuku bakımından somut ve yeniden yapılandırmaya yönelik araçlar sunmaktadır. LED, kolluk ve yargı makamlarının suç önleme ve soruşturma amaçlı kişisel veri işleme faaliyetlerini düzenleyen ve GDPR'a paralel güvenceler getiren bir AB düzenlemesidir.¹³ Türkiye'nin AB uyum süreci ve

¹⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028)*, 20.

¹¹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, *On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028)*, 64, 115.

¹² Avrupa Birliği, Yetkili Makamlar Tarafından Kolluk Faaliyetleri Amacıyla Gerçekleştirilen Kişisel Veri İşleme Faaliyetleri Bakımından Gerçek Kişilerin Korunmasına İlişkin 27 Nisan 2016 tarihli ve (AB) 2016/680 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi (Kolluk Direktifi), AB RG. L 119 (2016).

¹³ Elisavet Symeonidou-Kastanidou, "DNA Analysis and Criminal Proceedings: The European Institutional Framework," *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 19, no. 2 (2011): 139–160; Francesca Aime et al., "Forensic Databases (Part I)," in *GDPR Requirements for Biobanking Activities Across Europe*, ed. Valentina Colcelli et al. (Cham: Springer, 2023), 195–204, https://doi.org/10.1007/978-3-031-42944-6_22.

AY m. 20'nin güvence altına aldığı özel hayatın gizliliği hakkı göz önüne alındığında, LED'in temel ilkelerinin Türk hukukuna entegrasyonu hem normatif hem de pratik açıdan elzemdir.

Makalenin birinci bölümünde genetik verinin hukuki niteliği ve ceza yargılamasındaki işlevi arka plan bilgileri olarak incelenmektedir. İkinci bölümde KVKK m. 28/1(d)'nin yargısal veri işleme faaliyetlerinde yarattığı koruma boşluğu analiz edilmektedir. Üçüncü bölümde AYM'nin iptal kararının kapsamı, gerekçesi ve yargısal boyutu ele alınmaktadır. Dördüncü bölümde LED'in temel ilkeleri, üye devletlerin uygulamaları karşılaştırmalı hukuk perspektifinden değerlendirilmektedir. Beşinci bölümde Türk hukuku için somut reform niteliğinde öneriler sunulmaktadır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

I. GENETİK VERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE CEZA YARGILAMASINDA İŞLEVİ

İşbu makalenin bu bölümünde, genetik verinin hukuki niteliği ile ceza yargılamasındaki işlevi, yalnızca mevcut normatif çerçeve üzerinden değil; aynı zamanda son yıllarda hızla gelişen moleküler biyoloji teknikleri, büyük veri analitiği ve yapay zekâ temelli analiz yöntemlerinin ortaya çıkardığı yeni riskler ve imkânlar ışığında kapsamlı biçimde incelenecektir. Bu çerçevede, genetik verinin özel nitelikli kişisel veri olarak konumlandırılmasının teorik temelleri ile ceza yargılamasında delil değeri taşıyan genetik incelemelerin sınırları birlikte değerlendirilecektir.

A. Genetik Verinin Tanımı ve Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Statüsü

Genetik veri, bireyin kalıtsal veya edinilmiş genetik özelliklerine ilişkin, DNA veya RNA analizinden elde edilen ve bireyin fizyolojik ya da sağlık durumu hakkında benzersiz

bilgiler sağlayan kişisel veridir.¹⁴ GDPR m. 4/13, genetik veriyi “bir gerçek kişinin kalıtsal veya edinilmiş genetik özelliklerine ilişkin, o kişinin fizyolojisi veya sağlığı hakkında benzersiz bilgiler sağlayan ve özellikle söz konusu gerçek kişiden alınan biyolojik bir numunenin analizinden kaynaklanan kişisel veriler” olarak tanımlamaktadır. KVKK’da genetik verinin doğrudan tanımlı bulunmamasıyla birlikte, KVKK m. 6/1 genetik verileri “sağlık ve cinsel hayat” kategorisi altında özel nitelikli kişisel veri olarak kabul etmektedir.¹⁵

Kişisel Verileri Koruma Kurumu’nun (Kurum) Nisan 2025 tarihli “Genetik Verilerin İşlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Rehber”i, genetik verilerin özel nitelikli kişisel veri statüsünü vurgulamakta ve işlenmesinin ancak kanunda öngörülen istisnalar çerçevesinde mümkün olduğunu belirtmektedir.¹⁶ Genetik veriler, bireyin biyolojik kimliğini, sağlık durumunu, soyağacını ve hatta davranışsal eğilimlerini ortaya koyabilecek hassas bilgiler içermekte ve bu nedenle özel koruma gerektirmektedir.¹⁷

Genetik verilerin özel nitelikli kişisel veri olarak kabul edilmesinin temel nedeni, bu verilerin bireyin en mahrem alanına ilişkin bilgiler içermesi ve kötüye kullanıldığında ayrımcılık, damgalanma ve sosyal dışlanma gibi sonuçlara yol açarak bireylerin temel hak ve özgürlükleri bakımından ciddi riskler oluşturabilmesidir.¹⁸ Ayrıca genetik veriler yalnızca ilgili bireye değil, aynı zamanda biyolojik akrabalarına ilişkin bilgiler

¹⁴ Kişisel Verileri Koruma Kurumu, *Genetik Verilerin İşlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Rehber*, KVKK Yayınları No. 67 (Ankara, Nisan 2025), 8.

¹⁵ Murat Volkan Dülger ve Gülçin Gümüş. *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, Seçkin Yayıncılık 4. Baskı, 2026, 62-63.

¹⁶ *Genetik Verilerin İşlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Rehber*, 7-8.

¹⁷ Küçükosmanoğlu, ‘Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler’, 44 vd.

¹⁸ Rowena Rodrigues, “Big Bio-Brother Is Here: Wanting, Taking and Keeping Your DNA,” Social Science Research Network, 2007, <https://doi.org/10.2139/ssrn.1113344>, erişim tarihi: 02.05.2026.

de içermektedir. Bu durum genetik verilerin korunmasını özellikle soy bağı özelinde daha da önemli hale getirmektedir.¹⁹

UNESCO'nun 1997 tarihli "İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" (*Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights*),²⁰ insan genomunu insanlığın ortak mirası olarak kabul ederken insan onurunu merkeze alarak genetik özelliklere dayalı ayrımcılığı yasaklamaktadır. Bu çerçevede, genetik bilginin korunması doğrudan bir veri koruma rejiminde sadece şekli bir unsur olarak değerlendirilmeyip aksine insan onurunun ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının bir uzantısı olarak ele alınmaktadır.²¹ Türkiye, UNESCO üyesi olarak bu bildirgenin kabul sürecine katılmış ve normatif olarak destekleyen ülkeler arasında yer almıştır.²²

Avrupa Konseyi'nin biyometrik ve genetik verilerin korunmasına ilişkin genel yaklaşımı, bu veri kategorilerinin bireyin kimliğini, mahremiyetini ve hatta gelecekteki sağlık durumunu doğrudan etkileyebilecek nitelikte olması nedeniyle, işlemlerinin sıkı ve çok katmanlı güvencelere tabi tutulması gerektiğidir. Bu çerçevede Avrupa Konseyi'nin politika önerileri, başta Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşme'nin Modernize Edilmiş Hali

¹⁹ Küçükosmanoğlu, "Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler", 55.

²⁰ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)*, *İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, 11 Kasım 1997, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/universal-declaration-human-genome-and-human-rights>, erişim tarihi: 03.05.2026.

²¹ UNESCO, *İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi* m. 2: "(a) Genetik özellikleri ne olursa olsun herkesin onuru ve haklarına saygı görme hakkı vardır. (b) Bu onur, bireyleri genetik özelliklerine indirgememeyi ve insanların benzersizlik ve çeşitliliğine saygı gösterilmesini zorunlu kılar."

²² UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, *İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, <https://www.unesco.org.tr/Pages/459/73/%C4%B0nsan%20Genomu%20ve%20%C4%B0nsan%20Haklar%C4%B1%20Evrensel%20Bildirgesi>, erişim tarihi: 03.05.2026.

(*Convention for the Protection of Individuals with regard to Processing of Personal Data (Modernised)* – *Convention 108+*- 108 sayılı Sözleşme)²³ olmak üzere ilgili normatif araçlar aracılığıyla, genetik ve biyometrik verilerin işlenmesinde hukuka uygunluk, amaçla sınırlılık, veri minimizasyonu ve özel koruma tedbirleri gibi ilkeleri ön plana çıkarmaktadır. Türkiye 108 sayılı Sözleşme’yi 28 Ocak 1981 tarihinde imzalamış 1 Eylül 2016 tarihinde yayınlarak yürürlüğe koymuştur.²⁴ Bu konuda Türkçe literatürde yapılan tartışmalar oldukça sınırlıdır.²⁵

B. Ceza Yargılamasında Moleküler Genetik İnceleme ve DNA Veri Bankası

²³ Avrupa Konseyi, Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşme’nin Modernize Edilmiş Hali (*Convention for the Protection of Individuals with regard to Processing of Personal Data (Modernised)* – *Convention 108+*) <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108/modernised>, erişim tarihi: 04.05.2026. Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen ve veri koruma alanında bağlayıcı nitelik taşıyan uluslararası bir sözleşmenin güncellenmiş versiyonudur. Bu sözleşme, klasik veri koruma ilkelerini dijital çağın ihtiyaçlarına uyarlayarak özellikle otomatik veri işleme, büyük veri ve sınır ötesi veri akışları gibi yeni risk alanlarını düzenleme kapsamına alır. Sözleşme, hukuka uygunluk, amaçla sınırlılık, veri minimizasyonu ve veri güvenliği gibi temel ilkeleri güçlendirirken bireylere daha etkin haklar tanınmasını da öngörmektedir. Ayrıca, taraf devletlere bağımsız denetim otoriteleri kurma ve etkili başvuru yolları sağlama yükümlülüğü getirerek uygulama mekanizmasını güçlendirmektedir. Sözleşme coğrafi olarak yalnızca Avrupa ile sınırlı olmayıp, Avrupa dışındaki devletlerin de taraf olabilmesine imkân tanıyan küresel nitelikte bir veri koruma çerçevesi sunmaktadır. Bu yönüyle sözleşme, GDPR ile uluslararası veri koruma hukukunun temel referans metinlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Cécile de Terwangne, “Council of Europe Convention 108+: A Modernised International Treaty for the Protection of Personal Data,” *Computer Law & Security Review* 40 (2021): 105497.

²⁴ Avrupa Konseyi, “Chart of signatures and ratifications of Treaty 108”, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treaty=108>, erişim tarihi: 07.05.2026.

²⁵ Songül Atak, “Biyometrik ve Genetik Verilerin Korunması Konusunda Avrupa Konseyi’nin Genel Yaklaşımı,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 15, no. 60 (2024): 343 ff.

Ceza yargılamasında genetik veriler, esas olarak iki amaçla kullanılmaktadır: (i) suç delili olarak kimlik tespiti ve (ii) DNA veri bankası oluşturulması yoluyla gelecekteki suçların aydınlatılması.²⁶ CMK m. 78, 79; şüpheli, sanık veya mağdurdan beden muayenesi ve genetik inceleme yapılmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. CMK m. 80 ise genetik inceleme sonuçlarının gizliliğini ve belirli kararların verilmesi hâlinde bu sonuçların yok edilmesini düzenlemektedir.

Moleküler genetik inceleme, bireyin DNA profilinin çıkarılması ve bu profilin suç mahallinde bulunan biyolojik izlerle karşılaştırılması sürecidir.²⁷ Bu süreç, modern ceza yargılamasında kimlik tespiti ve suçluların yakalanması açısından etkili bir araçtır.²⁸ Ancak genetik inceleme, bireyin en mahrem alanına müdahale niteliği taşıdığından, AY m. 13, 20 kapsamında kanunilik, ölçülülük ve gereklilik ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalınmasını gerektirmektedir.²⁹

DNA veri bankası, genetik inceleme sonuçlarının sistematik olarak kaydedildiği ve saklandığı elektronik veri tabanıdır. DNA veri bankalarının temel amacı, gelecekte işlenecek suçların aydınlatılmasında kullanılmak üzere genetik profillerin

²⁶ Gülsün Ayhan Aygörmüş Uğurlubay, "Almanya, İsviçre ve Avusturya Hukuku Bağlamında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Adli DNA Analizleri," *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology)* 5, no. 2 (2017): 29 ff.

²⁷ Ayşe Özge Atalay, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi," *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7, no. 2 (2019): 158.

²⁸ Batur, "Ceza Yargılamasında Moleküler Genetik İnceleme.", 75; Kemal Aydın and Seydi Çelik, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması," *Balıkesir Üniversitesi Hukuk Dergisi* 1, no. 1 (June 2024): 29, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4027511>.

²⁹ Oğuzhan Sapan and Tuğba Ünsal Sapan, "Moleküler Genetik İncelemeler ve Bu İncelemeler ile Elde Edilen Verilerin Başka Ceza Yargılamalarında Kullanılması Sorunu," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 160 (2022), https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App_Themes/Dergi/2022-160-2048.pdf, 21.

arşivlenmesidir.³⁰ Ancak DNA veri bankalarının kurulması ve işletilmesi, kişisel verilerin korunması ve özel hayatın gizliliği hakkı açısından ciddi riskler taşımaktadır.³¹ Dolayısıyla bu alanda gerçekleştirilecek veri işleme faaliyetlerinin hukuki dayanaklarının dikkatli ve sistematik biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Karşılaştırmalı hukukta, DNA veri bankalarının kurulması ve işletilmesi konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. İngiltere gibi bazı ülkeler geniş kapsamlı DNA veri bankaları oluştururken, Almanya gibi bazı ülkeler daha kısıtlayıcı bir yaklaşım benimsemektedir.³² İngiltere’de DNA veri bankası sistemi, özellikle Ulusal DNA Veri Tabanı (*National DNA Database*) aracılığıyla, suç şüphesi bulunan kişilerin verilerinin geniş ölçekte toplanmasına ve belirli koşullar altında saklanmasına imkân tanıyan daha kapsayıcı bir model üzerine kuruludur.³³ Buna karşılık Almanya’da DNA verilerinin toplanması ve saklanması, Alman Ceza Muhakemesi Kanunu (*German Code of Criminal Procedure – Strafprozessordnung*) kapsamında sıkı yargısal denetime tabi tutulmaktadır.³⁴ Zira yargısal veri işleme faaliyetleri, yalnızca ciddi suçlar ile gelecekte suç işleme tehlikesinin somut olarak ortaya konulduğu durumlarla sınırlı tutulmaktadır.³⁵

³⁰ Andromachi Tseloni ve Ken Pease. “DNA Retention after Arrest: Balancing Privacy Interests and Public Protection.” *European Journal of Criminology* 8, no. 1 (2011): 32-47.

³¹ Rodrigues, “Big Bio-Brother is here”, s. 5; Naudé, Bobby, “The retention of DNA data and the private-life interests of suspects”, *Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, C. 43, S. 2, 2010, 213 ff; Yalçın Kaplan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Derin Öğrenme ile Elde Edilen Görsel Verilerin Delil Niteliği: Hukuki ve Teknik Bir Analiz,” *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 17, no. 65 (2026): 117, <https://doi.org/10.54049/taad.1864107>

³² Tseloni ve Pease, “DNA retention after arrest”.

³³ Aygörmüş Uğurlubay, “Adli DNA Analizleri”, 32.

³⁴ Aygörmüş Uğurlubay, “Adli DNA Analizleri”, 33.

³⁵ Aygörmüş Uğurlubay, “Adli DNA Analizleri”, 44.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), S. ve Marper/ Birleşik Krallık kararında, suçsuz kişilerin DNA profillerinin süresiz olarak saklanması, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 8 kapsamında özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir.³⁶ Mahkeme, biyometrik ve genetik verilerin niteliği gereği bireyin kimliğine ilişkin hassas bilgiler içerdiğini ve bu nedenle bu tür verilerin saklanması sıkı güvencelere tabi tutulması gerektiğini açıkça ortaya koymuştur. Ayrıca, veri saklama sürelerinin belirsiz veya sınırsız olmasının, demokratik toplum düzeninde orantılılık ilkesiyle bağdaşmadığını vurgulamıştır.³⁷ Bu karar, DNA veri bankalarının işletilmesinde ölçülülük ilkesinin önemini vurgulamaktadır.³⁸

Türk hukukunda, CMK m. 80/1 uyarınca, CMK m. 75, 76 ve 78 hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları kişisel veri niteliğindedir. Bu veriler başka bir amaçla kullanılamaz ve dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip kişiler tarafından üçüncü kişilere aktarılması da yasaktır. Ancak iptal edilen CMK m. 80/2, bu verilerin ne kadar süreyle saklanacağını ve hangi şartlarda silineceğini düzenlemediği için AYM tarafından AY'ya aykırı bulunmuştur.³⁹ Bu durum, Türk hukukunda mahkûmiyet, davanın reddi veya düşmesi gibi sonuçlar çıkabilecek kararlarda genetik verilerin ne kadar süreyle saklanacağı, nasıl imha edileceği ve ilgili kişilerin hangi haklara sahip olduğu gibi temel güvencelerin kanunda düzenlenmediğini ortaya koymaktadır.

II. KVKK MADDE 28/1-(d) VE YARGISAL VERİ İŞLEME FAALİYETLERİNDE KORUMA BOŞLUĞU

³⁶ AİHM, S. ve Marper/ Birleşik Krallık, Başvuru No. 30562/04 ve 30566/04, 4 Aralık 2008.

³⁷ AİHM, S. ve Marper/ Birleşik Krallık, kn. 127.

³⁸ Detaylı bilgi için bkz. Tseloni ve Pease, "DNA retention after arrest".

³⁹ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025.

İşbu bölüm, KVKK'nın uygulama alanı dışında bıraktığı faaliyetleri ve yargısal veri işleme faaliyetlerinin istisna kapsamında kalmasının sonuçlarını sırasıyla tartışacaktır.

A. KVKK'nın Uygulama Alanı Dışı Bıraktığı Faaliyetler

KVKK m. 28/1, belirli veri işleme faaliyetlerini kanunun uygulama alanı dışında bırakmaktadır. Bu istisnalar arasında; (a) kişisel verilerin üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla gerçek kişiler tarafından tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında işlenmesi, (b) kişisel verilerin resmi istatistik ile anonim hâle getirilmek suretiyle araştırma, planlama ve istatistik gibi amaçlarla işlenmesi, (c) kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi, ve (d) kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma ve yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi yer almaktadır.

Bu çalışma açısından en önemli istisna, KVKK m. 28/1(d)'dir. Bu hüküm, "kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma ve yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi" hâlinde KVKK'nın uygulanmayacağını öngörmektedir. İstisnanın gerekçesi, yargı bağımsızlığı ve yargısal faaliyetlerin özerkliği ilkelerinin korunmasıdır.⁴⁰ Bununla birlikte söz konusu istisna, yargısal süreçler kapsamında işlenen kişisel verilerin, özellikle genetik veriler gibi özel nitelikli veri türlerinin, hangi somut hukuki güvencelere tâbi olacağını açık, belirli ve öngörülebilir bir biçimde ortaya koymamaktadır. Bu belirsizlik

⁴⁰ Mehmet Bedii Kaya and Furkan Güven Taştan, *Kişisel Veri Koruma Hukuku: Mevzuat, İçtihat, Bibliyografya*, <https://mbkaya.com/hukuk/veri-koruma-hukuku.pdf>, erişim tarihi: 07.05.2026.

ise ilgili alanda ciddi bir kanuni boşluk doğurmaktadır. Yürütme organı, bu alandaki boşluğu Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik)⁴¹ ile doldurmaya çalışmıştır.

Yönetmelik, ceza muhakemesinde beden muayenesi, biyolojik örnek alınması ve genetik incelemelere ilişkin usul ve esasları düzenleyerek, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla delil elde edilmesini sistematik bir çerçeveye bağlamaktadır. Bu kapsamda şüpheli, sanık, mağdur ve diğer kişilerden alınacak örneklerin hangi şartlarda ve kimler tarafından gerçekleştirileceği belirlenmekte; işlemlerin kişinin sağlığına zarar vermemesi ve belirli usulî güvencelere bağlı olması öngörülmektedir. Yönetmelik ayrıca moleküler genetik incelemelerin yürütülmesi, bilirkişi incelemesi ve elde edilen verilerin gizliliğine ilişkin kuralları düzenlemektedir. Özellikle bu verilerin kişisel veri niteliğinde olduğu ve yalnızca ilgili amaçla kullanılabileceği açıkça ifade edilmektedir. Son olarak fizikî kimliğin tespiti, verilerin korunması ve imhasına ilişkin hükümler getirilerek genetik verilerin işlenmesi sürecinde belirli teknik ve idari güvenceler öngörülmektedir.⁴²

B. Yargısal Veri İşleme Faaliyetlerinin İstisna Kapsamında Kalmasının Sonuçları

KVKK m. 28/1(d) hükmü, yargısal faaliyetler kapsamında gerçekleştirilen veri işleme işlemlerini, Kanun'un temel veri işleme ilkeleri ile ilgili kişilere tanınan haklar bakımından kapsam dışında bırakmaktadır. Bu çerçevede söz konusu istisna, hukuka ve dürüstlük kurallarına uygunluk, veri doğruluğu ve güncelliği, belirli ve meşru amaçla işleme, ölçülülük ve sınırlılık ile veri saklama süresi gibi temel ilkelerin uygulanmasını devre dışı bırakmaktadır. Aynı zamanda ilgili kişilerin bilgilendirilme, erişim, düzeltme, silme, anonimleştirme, aktarıma itiraz gibi

⁴¹ *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*, RG. 01.06.2005, S. 25832.

⁴² Yönetmelik m. 17, 18.

haklarını kullanmalarını da sınırlamaktadır.⁴³ Bu durum, yargısal süreçlerde işlenen kişisel verilerin korunması ve hukuk devleti açısından güvence boşluğu yaratmaktadır.⁴⁴

Özellikle genetik veriler gibi özel nitelikli kişisel verilerin yargısal süreçlerde işlenmesi söz konusu olduğunda, veri işlemenin istisna kapsamında kalmasından doğan güvence boşluğu daha da görünür hale gelmektedir.⁴⁵ Genetik veriler, bireyin en mahrem alanına ilişkin bilgiler içerdiğinden, işlenmesi ve saklanması konusunda katı güvencelerin bulunması gerekmektedir.⁴⁶ Ancak KVKK m. 28/1(d) istisnası, bu güvencelerin yargısal süreçlerde nasıl uygulanacağını belirsiz bırakmaktadır.⁴⁷ Bu belirsizlik, AYM'nin CMK m. 80/2 iptal kararında da vurgulanmıştır. AYM, iptal gerekçesinde, genetik verilerin saklanması ve silinmesine ilişkin usul ve esasların kanunda açıkça düzenlenmemesinin kanunilik ilkesini ihlal ettiğini belirtmiştir.⁴⁸ Bu tespit, KVKK m. 28/1(d) istisnasının yargısal veri işleme faaliyetlerinde yarattığı güvence boşluğunu dolaylı olarak teyit etmektedir.

Karşılaştırmalı hukukta, yargısal veri işleme faaliyetlerinin genel veri koruma mevzuatından istisna tutulması yaygın bir uygulamadır. Ancak bu istisna, yargısal süreçlerde işlenen kişisel verilerin korunmasına ilişkin özel düzenlemelerin bulunmasını gerektirmektedir.⁴⁹ GDPR m. 2/2(d), yargısal faaliyetler kapsamında işlenen kişisel verileri GDPR'ın

⁴³ KVKK m. 4, 11.

⁴⁴ Murat Volkan Dülger, "Anayasa Mahkemesi'nin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Konu Edildiği İptal Davası Kararına İlişkin Bir Değerlendirme," *SSRN*, 2021, 8.

⁴⁵ Küçükosmanoğlu, "Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler", 65.

⁴⁶ Genetik Verilerin İşlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Rehber, 26.

⁴⁷ Atalay, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi", 146.

⁴⁸ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 26-27.

⁴⁹ Symeonidou-Kastanidou, "DNA Analysis and Criminal Proceedings", 139-160.

uygulama alanı dışında bırakmaktadır. Nitekim LED kolluk ve yargı makamlarının suç önleme ve soruşturma amaçlı kişisel veri işleme faaliyetlerini düzenlemektedir. Bu düzenleme, yargısal veri işleme faaliyetlerinde de temel veri koruma ilkelerinin ve ilgili kişi haklarının kanunilik ilkesi doğrultusunda güvence altına alınmasını sağlamaktadır.⁵⁰ Sonuç olarak, Türk hukukunda ise KVKK m. 28/1(d) istisnası bulunmaktadır. Ancak yargısal veri işleme faaliyetlerini düzenleyen LED benzeri bir kanuni madde bulunmamaktadır.⁵¹

III. ANAYASA MAHKEMESİ'NİN CMK MADDE 80/2 İPTAL KARARININ İNCELENMESİ

Bu bölüm, AYM'nin CMK m. 80/2'ye ilişkin iptal kararını hukuki gerekçeleri ve veri koruma hukuku bakımından sonuçlarıyla birlikte incelemektedir.

A. İptal Kararının Kapsamı ve Gerekçesi

AYM ilgili kararıyla CMK m. 80/2'yi, AY m. 13, 20 kapsamında kanunilik, belirlilik ve ölçülülük ilkeleri bakımından AY'ya aykırı bularak CMK m. 82'yi ise CMK m. 80/2'ye bağlı olarak iptal etmiştir. İptal edilen CMK m. 80/2, kovuşturmayaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde genetik inceleme sonuçlarının Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edileceğini öngörmekteydi. CMK m. 82 ise, "75 ilâ 81 inci maddelerde öngörülen işlemlerin yapılması ile ilgili usuller yönetmelikte gösterilir" hükmünü içermekteydi.

Mahkeme, genetik verilerin özel nitelikli kişisel veri olduğunu ve bu nedenle işlenmesi ve saklanması konusunda katı güvencelerin bulunması gerektiğini vurgulamıştır.⁵² Ancak

⁵⁰ Aime ve diğerleri, 'Forensic Databases (Part I)', 195-204.

⁵¹ Dülger, 'Anayasa Mahkemesi'nin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Konu Edildiği İptal Davası Kararına İlişkin Bir Değerlendirme', 10.

⁵² AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 23.

CMK m. 80/2, yalnızca beraat ve kovuşturmayaya yer olmadığı gibi belirli kararlar için yok etme öngörmekte; mahkûmiyet, davanın reddi veya düşmesi hâllerinde verilerin ne kadar süreyle saklanacağını, nasıl imha edileceğini ve ilgili kişilerin hangi haklara sahip olduğunu düzenlememekteydi. Bu durum, kanunilik ilkesinin öngördüğü belirlilik ve öngörülebilirlik şartlarını karşılamamaktaydı. AYM ayrıca, genetik verilerin ne kadar süreyle saklanacağı, hangi şartlarda silineceği ve ilgili kişilerin hangi haklara sahip olduğu gibi temel konuların kanunda düzenlenmemesinin belirlilik ilkesini de ihlal ettiğini belirtmiştir. Mahkeme, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyan düzenlemelerin yeterince açık, net ve öngörülebilir olması gerektiğini vurgulamıştır.

B. Kanunilik ve Ölçülülük İlkelerinin İhlali

AY m. 13, temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğini ve bu sınırlamaların AY'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyet'in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını öngörmektedir. AY m. 20 ise, herkesin özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğunu ve özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağını güvence altına almaktadır.

AYM iptal kararında, genetik verilerin saklanması ve silinmesine ilişkin usul ve esasların kanunda düzenlenmemesinin AY m. 13'te öngörülen kanunilik ilkesini ihlal ettiğini belirtmiştir.⁵³ Mahkeme, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyan düzenlemelerin kanunla yapılması gerektiğini ve bu konuda yürütme organına geniş bir düzenleme yetkisi tanınmasının AY'ya aykırı olduğunu vurgulamıştır.⁵⁴

AYM ayrıca, genetik verilerin ne kadar süreyle saklanacağı ve hangi şartlarda silineceği konusunda kanunda açık bir

⁵³ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 40.

⁵⁴ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 38.

düzenleme bulunmamasının ölçülülük ilkesini de ihlal ettiğini belirtmiştir.⁵⁵ Mahkeme, temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahalelerin meşru bir amaca yönelik olması, bu amaca ulaşmak için elverişli olması, gerekli olması ve orantılı olması gerektiğini vurgulamıştır. Genetik verilerin süresiz olarak saklanması veya saklama süresinin belirsiz bırakılması, ölçülülük ilkesine aykırıdır.

Kanaatimizce, Anayasa m. 13, 20 çerçevesinde AYM'nin yaklaşımı, özellikle yapay zekâ destekli biyometrik analizler, genetik veri işleme teknolojileri ve büyük veri temelli risk profillemeye sistemlerinin yaygınlaştığı günümüzde daha da önem kazanmaktadır. Zira bu tür yeni teknolojiler, müdahalenin kapsamını genişletmekte ve öngörülebilirlik ihtiyacını artırmaktadır.⁵⁶ Bu bağlamda, genetik verilerin işlenmesine ilişkin temel güvencelerin kanun düzeyinde açık ve belirli şekilde düzenlenmesi, yalnızca klasik kanunilik anlayışının değil, aynı zamanda dijital çağda güçlenerek şekil ve içerik değiştiren müdahaleci/yoğun gözetim (*intrusive surveillance*) riskinin de bir gereğidir.

Burada müdahaleci müdahale ile kastedilen, devletin veya veri işleyen aktörlerin birey hakkında çok sayıda hassas veriyi eş

⁵⁵ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 21.

⁵⁶ Vilhekar ve Rawekar'ın "Artificial Intelligence in Genetics" başlıklı makalesi, yapay zekânın genetik araştırmalar, genetik hastalıkların tespiti, gen tedavisi, ilaç keşfi ve klinik genetik bakım alanlarında nasıl kullanılabileceğini incelemektedir. Makale, özellikle makine öğrenmesi ve derin öğrenme tekniklerinin genetik verilerden kalıtsal hastalıklar, gen ilişkili bozukluklar ve tedaviye yönelik biyomedikal çıkarımlar yapılmasına katkı sunduğunu belirtmektedir. Ayrıca yapay zekânın genetik hastalıkların daha hassas teşhisi ve kişiselleştirilmiş tedavi yaklaşımları bakımından önemli bir potansiyel taşıdığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte çalışma, bu teknolojilerin genetik alandaki ilerlemesinin, beraberinde gelen güçlükler ve sınırlamalar yeterince anlaşılmasa hasta yararını gölgeleyebileceğini de ifade etmektedir çünkü bu tür yeni teknolojiler, müdahalenin kapsamını genişletmekte ve öngörülebilirlik ihtiyacını artırmaktadır. Bkz. R. S. Vilhekar and A. Rawekar, "Artificial Intelligence in Genetics," *Cureus* 16, no. 1 (2024): e52035, <https://doi.org/10.7759/cureus.52035>.

zamanlı, sürekli ve derinlemesine analiz ederek bireyin mahremiyet alanına klasik müdahalelere kıyasla çok daha kapsamlı ve detaylı şekilde nüfuz edebilmesidir. Nitekim literatürde müdahaleci/yoğun gözetim kavramı da yeni teknolojilerin bireylerin sürekli, geniş ölçekli ve derinlemesine izlenmesini mümkün kıldığını ve bu suretle temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalenin niteliğini evrim geçirerek dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.⁵⁷ Bu tür gözetim pratiklerinin genetik verileri içermesi hâlinde ise müdahalenin yoğunluğu daha ileri bir seviyeye ulaşacaktır; zira genetik veriler, teknik anlamda bireyin biyolojik kimliği, sağlık durumu ve geleceğe ilişkin riskleri hakkında kapsamlı çıkarımlar yapılmasına imkân tanımaktadır. Bu çerçevede AYM'nin yaklaşımı, giderek daha müdahaleci hâle gelen veri işleme faaliyetlerinin daha güçlü kanunilik ve ölçülülük güvencelerine tâbi tutulması gerektiğine ilişkin AB hukukundaki genel eğilimle uyumludur.

C. İptalin Yapısal Boyutu: KVKK m. 28/1(d) ile Bağlantı

AYM'nin CMK m. 80/2 iptal kararı, salt bir CMK hükmünün ortadan kaldırılması olarak değil, veri hukuku ekosisteminde KVKK m. 28/1(d)'nin mahkemelere tanıdığı yargısal veri işleme faaliyetlerinde yarattığı normatif boşluğun anayasal düzeyde sorunlu bir alan olarak görünür hale geldiğine işaret eder.⁵⁸

⁵⁷ Müdahaleci/yoğun gözetim için bkz. Maria Tzanou and Plixavra Vogiatzoglou, "National Security and New Forms of Surveillance: From the Data Retention Saga to a Data Subject Centred Approach," *European Papers* 10, no. 3 (2025): 803–836, <https://doi.org/10.15166/2499-8249/855>, s. 825-830; European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Report on a Rule of Law and Human Rights Compliant Regulation of Spyware*, CDL-AD(2024)043 (Strasbourg: Council of Europe, 2024), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2024\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2024)043-e), erişim tarihi: 05.05.2026; Aryan Babele, "Intrusive Tech-Enabled Surveillance and 'National Security' Secrecy: Mounting Concerns of Mass Snooping Amid Informational Asymmetry," *International Journal of Law and Information Technology* 29, no. 1 (2021): 24–56.

⁵⁸ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 31-35.

Bundan önce de değinildiği üzere KVKK m. 28/1(d), yargısal veri işleme faaliyetlerini KVKK'nın uygulama alanı dışında bırakmakta ancak bu faaliyetleri düzenleyen özel bir kanuni çerçeve bulunmamaktadır. Karşılaştırmalı hukukta, yargısal veri işleme faaliyetlerinin genel veri koruma mevzuatından istisna tutulması yaygın bir uygulamadır. Ancak çalışmamıza konu olan bu istisna, yargısal süreçlerde işlenen kişisel verilerin korunmasına ilişkin özel düzenlemelerin bulunmasını temel bir şart olarak varsayar.⁵⁹ Bu bağlamda, veri koruma hukukunda AB'nin oluşturduğu düzenleyici çerçevenin, özellikle GDPR ve ona bağlı uygulamalar aracılığıyla küresel ölçekte etkili olduğu ve "Brüksel etkisi" kapsamında diğer hukuk sistemleri için yönlendirici bir rol oynadığı görülmektedir. bir gerçektir. Nitekim bu etki, karşılaştırmalı hukuk perspektifinden Türkiye bakımından da veri koruma alanında normatif bir referans noktası oluşturmaktadır. Makalemize konu olan LED, kolluk ve yargı makamlarının suç önleme ve soruşturma amaçlı kişisel veri işleme faaliyetlerini düzenlemekte ve GDPR'a paralel güvenceler getirmektedir.⁶⁰ Türk hukukunda ise KVKK m. 28/1(d) istisnası bulunmaktadır ancak LED benzeri bir özel düzenleme bulunmamaktadır.

IV. AVRUPA BİRLİĞİ POLİS VE YARGI DİREKTİFİ

Bu bölüm, LED'in benimsediği yaklaşımın kolluk ve ceza adaleti alanında kişisel veri işleme faaliyetlerini yalnızca genel ilkelere tabi kılmakla yetinmeyip bu ilkeleri özellikle genetik veriler gibi yüksek hassasiyet taşıyan veri kategorileri bakımından daha yoğun ve somut güvencelerle destekleyen bütüncül bir normatif modele işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede direktif, veri işlemenin kanunilik, ölçülülük ve sınırlı saklama süreleri ekseninde nasıl yapılandırıldığını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda inceleme, LED'in

⁵⁹ Symeonidou-Kastanidou, "DNA Analysis and Criminal Proceedings", 139-160.

⁶⁰ LED, m. 1.

temel ilkeleri ile genetik veri saklamaya ilişkin özel güvenceler başlıkları altında iki alt bölümde ele alınacaktır.

A. LED'in Temel İlkeleri ve Genetik Veri Saklamaya İlişkin Güvenceler

LED, kolluk ve yargı makamlarının; suçun önlenmesi, soruşturulması, ortaya çıkarılması veya kovuşturulması ile cezai yaptırımların infazı amacıyla gerçekleştirdikleri kişisel veri işleme faaliyetlerini düzenlemektedir.⁶¹ LED, GDPR ile paralel olarak 27 Nisan 2016 tarihinde kabul edilmiş ve 5 Mayıs 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁶² LED'in temel amacı, kolluk ve yargı makamlarının veri işleme faaliyetlerinde temel veri koruma ilkelerinin ve ilgili kişi haklarının güvence altına alınmasıdır.⁶³

LED m. 4/1, kişisel veri işleme faaliyetlerinde uyulması gereken temel ilkeleri düzenlemektedir. Bu hüküm aynı zamanda bu ilkeleri özellikle kolluk ve ceza adaleti bağlamında

⁶¹ AB hukukunda direktif, Birlik tarafından kabul edilen ve üye devletler bakımından ulaşılması gereken sonucu bağlayıcı şekilde belirleyen ancak bu sonuca hangi araç ve yöntemlerle ulaşılacağı konusunda ulusal makamların takdirine bırakıldığı ikincil hukuk araçlarından biridir. Bu yönüyle direktifler, üye devletlerin hukuk sistemleri arasında tam bir yeknesaklık sağlamaktan ziyade, belirli alanlarda ortak standartlar tesis ederek hukuki uyumlaştırmayı amaçlayan esnek bir düzenleme aracıdır. Direktifler kural olarak doğrudan uygulanabilir nitelikte olmayıp, üye devletlerin bunları belirli bir süre içinde iç hukuklarına aktarmalarını gerektirir. Bununla birlikte, süresi içinde usulüne uygun şekilde iç hukuka aktarılmayan veya eksik aktarılan direktif hükümlerinin, belirli şartlar altında bireyler tarafından devlete karşı ileri sürülebilmesi mümkündür. Bu durum, direktiflerin yalnızca normatif bir yönlendirme aracı olmanın ötesinde, bireyler bakımından da hukuki sonuç doğurabilen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Son olarak direktifler, iç pazarın işleyişinden çevre korumaya, tüketici hukukundan veri korumaya kadar geniş bir uygulama alanına sahiptir ve Avrupa Birliği'nin entegrasyon sürecinde merkezi bir rol oynamaktadır. Bkz. Klaus-Dieter Borchardt, *The ABC of EU Law* (Luxembourg: European Union, 2023), 101–102.

⁶² Küçükosmanoğlu, "Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler", 72.

⁶³ Atalay, 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi', 151.

somut güvencelere dönüştüren normatif bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda hukuka uygunluk ve dürüstlük ilkesi, veri işleme faaliyetinin idari bir işlem olarak yalnızca açık bir yasal dayanağa dayanmasını değil, aynı zamanda bireyin makul beklentileriyle uyumlu, keyfilikten uzak ve öngörülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesini gerektirir. Paralel biçimde amaç sınırlaması ilkesi, verilerin yalnızca belirli, açık ve meşru amaçlar doğrultusunda işlenmesini zorunlu kılarak özellikle ceza soruşturması gibi hassas alanlarda “amaç kayması” riskini sınırlandırır. Veri minimizasyonu ilkesi ise işlenen verilerin ilgili ve gerekli olanla sınırlı tutulmasını öngörerek geniş çaplı ve ölçüsüz veri toplama pratiklerine karşı bir denge mekanizması işlevi görmektedir.

Daha da önemlisi kişisel verilerin doğru ve gerektiğinde güncel tutulması ilkesi, özellikle ceza adaleti süreçlerinde bireylerin hak ve özgürlükleri üzerinde doğrudan etkili olabilecek veri hatalarının önlenmesi bakımından önemli bir rol oynar. İşlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme ilkesi, verilerin yalnızca işleme amacının gerektirdiği süre boyunca muhafaza edilmesini zorunlu kılarak, süresiz veri depolama uygulamalarını engellemektedir. Kişisel verilerin bütünlüğünün ve gizliliğinin sağlanması ilkesi ise teknik ve idari tedbirler aracılığıyla verilerin yetkisiz erişime, kayba veya tahribata karşı korunmasını öngörmekte ve veri güvenliğini LED sistematığının merkezine yerleştirmektedir.

Öte yandan LED m. 10, özel nitelikli kişisel verilerin işlenmesine ilişkin daha sıkı bir koruma rejimi tesis etmektedir. Genetik, biyometrik ve sağlık verileri gibi hassas verilerin işlenmesi, yalnızca “kesinlikle gerekli olma” kriterinin sağlanması halinde mümkün olup bu gereklilik ölçütü, klasik “gereklilik” testine kıyasla daha yüksek bir eşik öngörmektedir. Bunun yanında, söz konusu veri işlemenin uygun ve etkili güvencelerle desteklenmesi ve ulusal hukukta açıkça öngörülmesi şartı aranarak, keyfi veya ölçüsüz müdahalelerin önüne geçilmek istenmektedir. Bu düzenleme, özellikle kolluk

faaliyetlerinde bireyin mahremiyet alanına yönelik ağır müdahalelerin ancak sıkı bir normatif denetime tabi tutulabileceğini ortaya koymaktadır.

LED m. 5, saklama süresi sınırlamasını düzenlemektedir. Bu maddeye göre, kişisel veriler ancak işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar saklanabilir ve düzenli olarak gözden geçirilmelidir. Saklama süresinin sona ermesinden sonra veriler silinmeli veya anonim hale getirilmelidir. Bu hüküm, genetik verilerin süresiz olarak saklanmasını engellemekte ve ölçülülük ilkesinin uygulanmasını güvence altına almaktadır. LED m. 12–18 ise ilgili kişilerin haklarını ayrıntılı ve işlevsel bir sistematik içinde düzenlemektedir. Özellikle LED, bu hakları kolluk ve ceza adaleti alanının kendine özgü ihtiyaçlarını gözeterek klasik veri koruma rejiminden işlevsel ve sınırlı ölçüde ayrıştırılmış bir çerçeve içinde yeniden kurgulamaktadır. Bu kapsamda LED m. 13'teki bilgilendirilme hakkı, veri işleme faaliyetlerinin şeffaflığını sağlamaya yönelik olup ilgili kişilerin verilerinin hangi amaçlarla ve hangi hukuki dayanakla işlendiği konusunda bilgi sahibi olmasını temin eder. LED m. 14 ise bireyin kendisiyle ilgili verilerin işlenip işlenmediğini öğrenmesini sağlar ve eğer işleniyorsa bu verilere erişimini mümkün kılarak veri işleme faaliyetleri üzerinde bireysel denetim mekanizması oluşturur. Paralel biçimde; LED m. 16'da düzenlenen düzeltme, silme ve işlemenin sınırlandırılması hakları verilerin hukuka aykırı veya hatalı işlenmesi durumunda müdahale imkânı tanıyan tamamlayıcı güvenceler olarak öne çıkmaktadır. Özellikle ceza yargılaması süreçlerinde yanlış veya güncelliğini yitirmiş verilerin ciddi sonuçlar doğurabileceği dikkate alındığında, bu hakların işlevi daha da görünür hale gelir. İtiraz hakkı ise, ilgili kişinin belirli veri işleme faaliyetlerine karşı çıkabilmesine imkân tanıyarak, bireysel özerklik ile kamu gücü kullanımı arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır.

Bununla birlikte LED, söz konusu hakların mutlak olmadığını açıkça kabul etmektedir. Münhasıran suç önleme, soruşturma ve kovuşturma faaliyetlerinin etkinliğini

zedelememesi amacıyla bu haklara belirli sınırlamalar getirilebilmesine izin vermektedir. Ancak bu sınırlamalar, keyfi müdahalelere kapı aralamayacak şekilde sıkı koşullara bağlanmaktadır. Her durumda temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunulmaması, ölçülülük ilkesine uyulması ve istisnai durumlara başvurulduğunda uygun güvencelerin sağlanması zorunlu tutulmaktadır. Bu yönüyle LED, bir yandan kolluk faaliyetlerinin etkinliğini korurken, diğer yandan veri koruma hukukunun temelini oluşturan bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına alan dengeli bir rejim kurar.

B. Üye Devletlerin Uygulamaları: İtalya ve Macaristan Örnekleri

LED'in üye devletler tarafından iç hukuka aktarılması sürecinde, ülkeler genetik veri saklamaya ilişkin farklı yaklaşımlar benimsemiştir. İtalya ve Macaristan örnekleri, LED'in temel ilkelerinin ulusal hukukta nasıl uygulandığını göstermektedir.⁶⁴ İtalyan hukuku, beraat eden kişilerin genetik profillerinin saklanmasına ilişkin özel düzenlemeler içermektedir.⁶⁵ İtalya'da, beraat eden kişilerin genetik profilleri belirli şartlar altında saklanabilmektedir ancak bu saklama süresi sınırlıdır ve ilgili kişilerin itiraz hakları güvence altına alınmıştır.⁶⁶ Morelli, İtalyan hukukundaki bu düzenlemenin temel haklar ile kamu güvenliği arasında makul bir denge kurduğunu belirtmektedir.⁶⁷

⁶⁴ Morelli, "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal Database", 337 ff.

⁶⁵ Francesco B. Morelli, "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal: Database Improvement and the Fundamental Rights of the Individual," in *Biotech Innovations and Fundamental Rights*, ed. Roberto Bin, Sara Lorenzon and Nicola Lucchi (Springer, 2012), 337-49, https://doi.org/10.1007/978-88-470-2032-0_22.

⁶⁶ Morelli, "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal Database", 337 ff.

⁶⁷ Morelli, "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal Database", 344.

Macaristan'da 2022 yılında yürürlüğe giren eliminasyon DNA veri tabanına ilişkin düzenlemeler, açık yasal dayanak, veri saklama usulleri ve veri koruma güvenceleri bakımından ayrıntılı bir çerçeve oluşturmuştur. Bu kapsamda, DNA profillerinin işlenmesi ve saklanmasıyla ilişkin rejimin, açık bir yasal dayanağa, sınırlı saklama sürelerine ve ilgili kişilerin haklarını güvence altına alan mekanizmalara dayandığı görülmektedir. Macaristan hukukundaki bu yaklaşım, LED'in öngördüğü temel veri koruma ilkeleriyle büyük ölçüde uyumludur.⁶⁸ Bu örnekler, LED'in temel ilke ve hedeflerinin ulusal hukuklarda farklı biçimlerde uygulanabildiğini göstermektedir. Ancak kanunilik ve ölçülülük ilkeleri her durumda korunmalıdır. Ayrıca muhafaza süresiyle sınırlılık ilkesine yeknesak bir süre öngörülme de üye devletler saygı göstermek zorundadır.

V. TÜRK HUKUKU İÇİN ÖNERİLER

Bu bölüm, Türk hukukunda yargısal veri işleme faaliyetleri bakımından ortaya çıkan normatif boşluğu kapatmak amacıyla, genetik verilere ilişkin LED ile uyumlu, açık, öngörülebilir ve bütüncül bir kanuni çerçevenin oluşturulmasına yönelik öneriler sunmaktadır.

A. Yargısal Veri İşleme Faaliyetleri İçin Özel Kanuni Çerçeve

AYM'nin CMK m. 80/2 iptal kararı ve KVKK m. 28/1(d)'nin yarattığı yapısal boşluk, Türk hukukunda yargısal veri işleme faaliyetlerine ilişkin özel bir kanuni çerçevenin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çerçeve, LED'in temel ilkelerini esas almalı ve genetik veriler gibi özel nitelikli kişisel verilerin korunması için katı koruma güvenceleri içermelidir.⁶⁹

⁶⁸ Mónica Nogel, "Hungarian Legislation Regarding Implementing a Forensic DNA Elimination Database," *Forensic Science International* 361 (2024): 112154, <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2024.112154>.

⁶⁹ Aygörmüş Uğurlubay, "Adli DNA Analizleri"

Önerilen kanuni çerçeve, şu temel unsurları içermelidir:

1. **Kanunilik ve belirlilik:** Genetik verilerin işlenmesi, saklanması ve silinmesine ilişkin usul ve esaslar kanunda açıkça düzenlenmelidir. Yönetmeliğe bırakılan konular, yalnızca teknik detaylarla sınırlı olmalıdır.⁷⁰ Dolayısıyla öncelikle kanuni düzenleme yapılarak ilgili düzenlemeye uyumlu şekilde Yönetmelik güncellenmelidir.
2. **Amaç sınırlaması:** Genetik veriler, yalnızca belirli, açık ve meşru amaçlarla sınırlı olarak işlenmelidir. Bu kapsamda, ceza yargılaması amacıyla elde edilen genetik verilerin, bilimsel araştırma veya sağlık hizmetleri gibi farklı amaçlar doğrultusunda yeniden kullanılması kural olarak mümkün hale getirilmemelidir.⁷¹
3. **Veri minimizasyonu:** Genetik veriler, yalnızca işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve gerekli olan ölçüde toplanmalı ve işlenmelidir.⁷² Bu ilke, özellikle kolluk faaliyetlerinde geniş kapsamlı ve ölçüsüz veri toplama uygulamalarına karşı bir sınır işlevi görmektedir. Bu nedenle, veri işleme süreci boyunca her bir veri kategorisinin somut amaç bakımından gerekliliği ayrıca değerlendirilmelidir.⁷³

⁷⁰ Atalay, 'Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi', 152.

⁷¹ Dülger, 'Anayasa Mahkemesi'nin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Konu Edildiği İptal Davası Kararına İlişkin Bir Değerlendirme', 13.

⁷² AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 22.

⁷³ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, 2016/680 Sayılı Direktif (LED), m. 7. Ayrıca, Kişisel Verileri Koruma Kurulu'nun veri minimizasyonu ilkesine ilişkin karar özetlerinden birinde (işlenme amacının gerektirdiğinden fazla kişisel veri işlenmesi/aktarılması başlığı altında), bir mahkeme tarafından veri sorumlusundan belirli kişisel verilerin talep edilmesine rağmen, veri sorumlusunun bu talebin kapsamını aşarak gereğinden fazla kişisel veri aktardığı tespit edilmiştir. Kurul, söz konusu veri aktarımının, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu m. 5/2-(ç) kapsamında "hukuki yükümlülüğün yerine getirilmesi" gerekçesiyle meşrulaştırılamayacağını açıkça belirtmiştir. Bu çerçevede Kurul, veri sorumlusunun gerçekleştirdiği fazla veri aktarımının, Kanunun m. 4/2-(ç) hükmünde yer alan "amaçla

4. **Saklama süresi sınırlaması:** Genetik verilerin saklama süreleri, kanunda açık, belirli ve öngörülebilir bir şekilde düzenlenmelidir. Bu süreler belirlenirken verisi işlenen kişinin dosya içindeki hukuki konumu dikkate alınmalıdır.⁷⁴ Örneğin şüpheli, sanık veya mağdur olmasına göre farklılaştırma yapılmalıdır. Ayrıca isnat edilen suçun niteliği ve ağırlığı ile yargılama sürecinin sonucu da saklama süresinin belirlenmesinde esas alınmalıdır. Bu tür bir kademelendirme, ölçülülük ilkesini somutlaştırmakta ve süresiz veri muhafazasını engelleyerek temel hakların korunmasına katkı sağlamaktadır.⁷⁵
5. **İlgili kişi hakları:** İlgili kişilerin bilgilendirilme, verilere erişim, yanlış veya eksik verilerin düzeltilmesini talep etme, verilerin silinmesini isteme ve veri işleme faaliyetlerine itiraz etme hakları açık ve etkili bir şekilde güvence altına alınmalıdır. Bu hakların yalnızca teorik düzeyde kalmaması için bireylerin kolayca başvurabileceği, hızlı ve etkili sonuç üreten idari ve yargısal başvuru mekanizmaları tesis edilmelidir.⁷⁶
6. **Veri güvenliği:** Genetik verilerin güvenliğinin sağlanması amacıyla, uygun ve etkili teknik ile idari tedbirlerin alınması zorunludur. Bu kapsamda verilerin yetkisiz erişime karşı korunması, hukuka aykırı kullanımının engellenmesi ve izinsiz ifşasının önlenmesi esastır.

bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma" (veri minimizasyonu) ilkesine aykırı olduğuna hükmetmiş ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerin ihlali nedeniyle idari yaptırım uygulanmasına karar vermiştir. Karar, özellikle kamu otoritelerinden gelen talepler bakımından dahi veri sorumlusunun otomatik veya geniş yorumla veri paylaşamayacağını, yalnızca talep edilen ve amacın gerektirdiği ölçüde veri aktarımı yapabileceğini ortaya koyarak veri minimizasyonu ilkesinin istisnasız uygulanabilirliğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla kanımızca yukarıdaki reform önerisi Türk veri hukuku açısından tutarlı ve elzemdir.

⁷⁴ AYM, E.2025/141, K.2025/274, 25.12.2025, kn. 28.

⁷⁵ Symeonidou-Kastanidou, "DNA Analysis and Criminal Proceedings", 140.

⁷⁶ Tseloni ve Pease, "DNA retention after arrest".

Özellikle hassas nitelikleri dikkate alındığında, genetik veriler bakımından yüksek düzeyde veri güvenliği standartlarının uygulanması gerekmektedir.

7. **Bağımsız denetim:** Genetik verilerin işlenmesi ve saklanması faaliyetleri, Kişisel Verileri Koruma Kurumu tarafından etkin ve sürekli bir denetime tabi tutulmalıdır. Bu denetim, yalnızca şekli bir uygunluk incelemesiyle sınırlı kalmamalıdır. Bilakis sahadaki faaliyetlerle veri işleme faaliyetlerinin hukuka uygunluk, ölçülülük ve veri minimizasyonu ilkeleriyle maddi anlamda uyumlu olup olmadığını da kapsamalıdır. Nitekim genetik verilerin yüksek hassasiyeti dikkate alındığında, Kurumun rehberlik, denetim ve yaptırım yetkilerini bütüncül bir şekilde kullanması gerekir.⁷⁷

Bu öneriler, LED'in temel ilkeleriyle uyumlu olup Türkiye'nin AB uyum süreci ve AY m. 20'nin güvence altına aldığı özel hayatın gizliliği hakkı göz önüne alındığında hem normatif hem de pratik açıdan zorunludur.

B. İlgili Kişilerin Hakları ve Başvuru Yolları

LED m. 12-18 ilgili kişilerin bilgilendirilme, erişim, düzeltme, silme gibi haklarını düzenlemekte olup bu güvenceler özellikle genetik veriler gibi hassas veri kategorilerinin korunması bakımından merkezi bir rol oynamaktadır.⁷⁸ Türk hukukunda, yargısal veri işleme faaliyetlerine ilişkin özel kanuni çerçeve, ilgili kişilerin şu haklarını güvence altına almalıdır:

1. **Bilgilendirilme hakkı:** İlgili kişiler, genetik verilerinin işlendiği, saklandığı ve hangi amaçlarla kullanıldığı konusunda bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme ilgili kişilerin anlayabileceği basitlikte olduğunda işlevsellik kazanır.

⁷⁷ Morelli, "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal Database", 344.

⁷⁸ Küçükosmanoğlu, "Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler", 74.

2. **Erişim hakkı:** İlgili kişiler, kendilerine ait genetik verilere erişim talep edebilmelidir.⁷⁹ Bu kapsamda söz konusu verilerin işlenme amacı, kapsamı ve saklama süresi hakkında açık ve anlaşılır biçimde bilgilendirilme hakkı ve erişim hakkı birlikte ele alındığında işlevsellik kazanacaktır.
3. **Düzeltilme hakkı:** İlgili kişiler, yanlış veya eksik genetik verilerin düzeltilmesini talep edebilmelidir. Talep için oluşturulan mekanizmaların teknik alt yapıları modern teknolojilerle desteklenmelidir.
4. **Silme hakkı:** İlgili kişiler, saklama süresinin sona ermesi veya saklama amacının ortadan kalkması halinde genetik verilerinin silinmesini talep edebilmelidir.⁸⁰ Düzenleme ve denetleme faaliyetleri kapsamında idari otorite silmenin gerçekleştiğiyle ilgili gerekli bilgilendirmeyi yapmalıdır.
5. **İtiraz hakkı:** İlgili kişiler, genetik verilerinin işlenmesine ve saklanmasına itiraz edebilmelidir. Bu itiraz, bağımsız bir otorite tarafından değerlendirilmelidir.⁸¹

Bu öneriler, LED'in ilgili kişi hakları düzenlemesiyle uyumlu olup, AY m. 40'ta güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün etkin bir şekilde kullanılmasını pekiştirecektir.

SONUÇ

Bu çalışma, AYM'nin iptal kararının, ceza yargılamasında genetik verilerin işlenmesine ilişkin mevcut hukuki çerçevenin yalnızca teknik bir eksikliği değil, bu alanın Türk veri hukuku açısından acil ve kapsamlı bir yasal düzenleme ihtiyacını vurgular. Mevcut sistemde, yargısal veri işleme faaliyetlerinin genel veri koruma rejimi dışında bırakılması, bu alanda uygulanacak temel ilkelerin ve güvencelerin açık bir kanuni zemine dayanmamasına yol açmaktadır. Nitekim bu zorunlu

⁷⁹ Tseloni ve Pease, "DNA retention after arrest".

⁸⁰ Aygörmüş Uğurlubay, "Adli DNA Analizleri"

⁸¹ Atalay, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi", 153.

alanın yürütme organı tarafından yönetmelik ile düzenlenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu durum, genetik verilerin işlenmesi gibi yoğun hak müdahalesi içeren alanlarda, hukuki öngörülebilirlik ve güvenlik bakımından çeşitli sorunlara sebebiyet vermektedir.

Ceza yargılamasında genetik verilerin kullanımı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından önemli bir araç olmakla birlikte, bu verilerin niteliği gereği bireyin mahremiyet alanına doğrudan bir müdahale teşkil ettiği açıktır. Bu nedenle, genetik verilerin işlenmesine ilişkin kuralların yalnızca idari düzenlemelere bırakılması yeterli değildir. Aksine, bu alanda temel ilkelerin, saklama sürelerinin ve ilgili kişi haklarının açık ve ayrıntılı biçimde kanun düzeyinde düzenlenmesi, anayasal güvencelerin somutlaşması bakımından zorunludur.

Bu erevede, Türk hukukunda yargısal veri işleme faaliyetlerine ilişkin bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. AB hukukunda benimsenen modelin de gösterdiği üzere, yargısal faaliyetlerin genel veri koruma rejimi dışında tutulması, ancak bu alan için özel ve güçlü güvenceler içeren bir kanuni düzenlemeyle mümkündür. Dolayısıyla, genetik verilerin işlenmesine ilişkin hukuki çerçevenin yeniden yapılandırılması, yalnızca mevcut boşlukların giderilmesi açısından değil, aynı zamanda hukuk devleti ilkesinin gerektirdiği koruma standartlarının sağlanması bakımından da kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Aime, Francesca, Nicola Argirò, Maria Giulia Merli, Luca Lonetti, and Francesca Scarpone. "Forensic Databases (Part I)." In *GDPR Requirements for Biobanking Activities Across Europe*, edited by Valentina Colcelli, Roberto Cippitani, Cristina Brochhausen-Delius, and Rainer Arnold, 195–204. Cham: Springer, 2023. https://doi.org/10.1007/978-3-031-42944-6_22.
- Atak, Songül. "Biyometrik ve Genetik Verilerin Korunması Konusunda Avrupa Konseyi'nin Genel Yaklaşımı." *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 15, no. 60 (2024): 343–374.
- Atalay, Ayşe Özge. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Moleküler Genetik İncelemelerin Özel Nitelikli Kişisel Verilerin Korunması Açısından Değerlendirilmesi." *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 7, no. 2 (2019): 127–184.
- Avrupa Konseyi, "Chart of signatures and ratifications of Treaty 108", <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=108>, erişim tarihi: 07.05.2026.
- Avrupa Konseyi, Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Bireylerin Korunmasına Dair Sözleşme'nin Modernize Edilmiş Hali (*Convention for the Protection of Individuals with regard to Processing of Personal Data (Modernised) – Convention 108+*) <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108/modernised>, erişim tarihi: 04.05.2025.
- Aydın, Kemal, and Seydi Çelik. "Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması." *Balıkesir Üniversitesi Hukuk Dergisi* 1, no. 1 (June 2024): 25–53. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4027511>.
- Aygörmez Uğurlubay, Gülsün Ayhan. "Almanya, İsviçre ve Avusturya Hukuku Bağlamında Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Adli DNA Analizleri." *Ceza Hukuku ve*

- Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology)* 5, no. 2 (2017): 29–87.
- Babele, Aryan. "Intrusive Tech-Enabled Surveillance and 'National Security' Secrecy: Mounting Concerns of Mass Snooping Amid Informational Asymmetry." *International Journal of Law and Information Technology* 29, no. 1 (2021): 24–56.
- Batur, Necat. "Ceza Yargılamasında Moleküler Genetik İnceleme." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 126 (2016): 69–94.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), *İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*, 11 Kasım 1997, <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/universal-declaration-human-genome-and-human-rights>, erişim tarihi: 03.05.2026.
- Borchardt, Klaus-Dieter. *The ABC of EU Law*. Luxembourg: European Union, 2023.
- de Terwangne, Cécile. "Council of Europe Convention 108+: A Modernised International Treaty for the Protection of Personal Data." *Computer Law & Security Review* 40 (2021): 105497.
- Dülger, Murat Volkan. "Anayasa Mahkemesi'nin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun Konu Edildiği İptal Davası Kararına İlişkin Bir Değerlendirme." *SSRN*, 2021.
- Dülger, Murat Volkan ve Gümü, Gülçin. *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, Seçkin Yayıncılık 4. Baskı, 2026.
- European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), *Report on a Rule of Law and Human Rights Compliant Regulation of Spyware*, CDL-AD(2024)043 (Strasbourg: Council of Europe, 2024), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=Cdl-AD\(2024\)043-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=Cdl-AD(2024)043-e), erişim tarihi: 05.05.2026.

- Kaplan Yalçın, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Derin Öğrenme ile Elde Edilen Görsel Verilerin Delil Niteliği: Hukuki ve Teknik Bir Analiz," *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 17, no. 65 (2026): 117, <https://doi.org/10.54049/taad.1864107>
- Kaya, Mehmet Bedii. *KVKK Reformu: 2024 Değişiklikleri*. 2025. <https://mbkaya.com/hukuk/kvkk-reformu.pdf>, erişim tarihi: 03.05.2026.
- Kaya, Mehmet Bedii, and Furkan Güven Taştan. *Kişisel Veri Koruma Hukuku: Mevzuat, İçtihat, Bibliyografya* <https://mbkaya.com/hukuk/veri-koruma-hukuku.pdf>, erişim tarihi: 07.05.2026.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu. *Genetik Verilerin İşlenmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlara İlişkin Rehber*. KVKK Yayınları No. 67. Ankara, Nisan 2025.
- Kulular, Merve Ayşegül. "Sağlık Hizmetlerinin Uzaktan Sunumu Kapsamında Online Platformların Hukuken Değerlendirilmesi." *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 15, no. 2 (2025): 129–168. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepehdf/article/1706786>
- Küçükosmanoğlu, Füsün Ceren. "Özel Nitelikli Kişisel Veri Olarak Genetik Veriler." *İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2, no. 1 (2024): 44–79. <https://doi.org/10.66012/iyyuhfd.2026.30>.
- Morelli, Francesco B. "Genetic Data Retention and the Italian Discipline of Acquittal: Database Improvement and the Fundamental Rights of the Individual." In *Biotech Innovations and Fundamental Rights*, edited by Roberto Bin, Sara Lorenzon, and Nicola Lucchi, 337–49. Springer, 2012. https://doi.org/10.1007/978-88-470-2032-0_22.
- Naudé, Bobby: 'The retention of DNA data and the private-life interests of suspects', *Comparative and International Law Journal of Southern Africa*, C. 43, S. 2, 2010, s. 213-238.

- Nogel Monika, "Hungarian Legislation Regarding Implementing a Forensic DNA Elimination Database," *Forensic Science International* 361 (2024): 112154, <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2024.112154>..
- Rodrigues, Rowena. "Big Bio-Brother Is Here: Wanting, Taking and Keeping Your DNA." Social Science Research Network, 2007. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1113344>, erişim tarihi: 02.05.2026.
- Sapan, Oğuzhan, and Tuğba Ünsal Sapan. "Moleküler Genetik İncelemeler ve Bu İncelemeler ile Elde Edilen Verilerin Başka Ceza Yargılamalarında Kullanılması Sorunu." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 160 (2022). <https://medya.barobirlik.org.tr/tbbdergisi/App Themes/De rgi/2022-160-2048.pdf>.
- Symeonidou-Kastanidou, Elisavet. "DNA Analysis and Criminal Proceedings: The European Institutional Framework." *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice* 19, no. 2 (2011): 139–160.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. On İkinci Kalkınma Planı (2024–2028). Ankara, 2023. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf, erişim tarihi: 03.05.2026.
- Tseloni, Andromachi ve Pease, Ken. "DNA Retention after Arrest: Balancing Privacy Interests and Public Protection." *European Journal of Criminology* 8, no. 1 (2011): 32–47.
- Tzanou, Maria, and Plixavra Vogiatzoglou. "National Security and New Forms of Surveillance: From the Data Retention Saga to a Data Subject Centred Approach." *European Papers* 10, no. 3 (2025): 803–836. <https://doi.org/10.15166/2499-8249/855>.
- UNESCO Türkiye Millî Komisyonu. İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.

<https://www.unesco.org.tr/Pages/459/73/İnsan-Genomu-ve-İnsan-Hakları-Evrensel-Bildirgesi>, erişim tarihi: 03.05.2026.

Vilhekar, R. S., and A. Rawekar. "Artificial Intelligence in Genetics." *Cureus* 16, no. 1 (2024): e52035. <https://doi.org/10.7759/cureus.52035>.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
